

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ESTETIKY**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**SOUČASNÁ RECEPCE ESEJE „O NORMĚ VKUSU“ DAVIDA
HUMEA**

Vedoucí práce: Mgr. Ondřej Dadejík, Ph.D.

Autor práce: Kateřina Jeníková

Studijní obor: Estetika

Ročník: 3.

2009

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47/b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

České Budějovice, 22. července 2009

Anotace

Prvním předpokladem této bakalářské práce je důkladná rekapitulace hlavních témat, která se objevují ve slavné eseji „O standardu vkusu“ skotského filozofa a historika Davida Humea. Druhým předpokladem je pak základní zařazení tohoto spisu do myšlenkového vývoje nejen jeho autora, ale i doby, v níž byl text napsán. Hlavním cílem je pak pokus o osvětlení významu, který tato esej hraje v současných estetických diskusích, a to na základě srovnání několika jeho současných interpretací či řešení problémů zde obsažených. Vyhledání další primární a především sekundární literatury je součástí zadání práce.

Annotation

First assumption of this Bsc presentation is thorough recapitulation of main themes which are appearing in famous essay “Of the Standard of Taste” written by Scottish philosopher and historian David Hume. Second assumption is basic inclusion of this publication into thought development not only of the author, but of the time period when it was written as well. Main point is the attempt to explain/understand the meaning that this essay has in the current aesthetic discussions, base on comparison of his several current interpretations or problem dealing contained herein. Searching for another primary and mostly secondary literature is part of the assigned project.

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce panu Mgr. Ondřeji Dadejíkovi, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady, připomínky týkající se celkového konceptu práce i řady dílčích otázek, za podporu a trpělivost v průběhu psaní.

OBSAH

I.	ÚVOD	7
II.	DOBA, ŽIVOT A DÍLO DAVIDA HUMEA	8
	1. Historický a společenský vývoj na ostrovech Velké Británie v 18. století.....	8
	2. Život a dílo Davida Humea.....	12
	3. Filozofické myšlenky Davida Humea.....	15
III.	O NORMĚ VKUSU	17
	1. Premisy a předpoklady Davida Humea k problému „standardu vkusu“	19
	2. Různost našeho souzení ve věcech vkusu.....	20
	3. Standard vkusu.....	21
IV.	SOUČASNÁ RECEPCE ESEJE „O NORMĚ VKUSU“.....	30
	1. Humeův dvojitý standard vkusu	30
V.	ZÁVĚR	39
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	40

I. ÚVOD

Bakalářská práce bude obsahovat několik rovin zkoumání. V první části práce se zaměříme nejprve na historii, dobu a společenské smýšlení na ostrovech Velké Británie. Jelikož jsou rozdíly mezi Anglií a Skotskem tak očividné, pokusíme se poukázat na nejvýraznější rozdíly, které mezi nimi panují. Větší pozornost věnujeme zejména Skotsku, ze kterého David Hume pochází. Po této části se zaměříme na samotný život Davida Humea, významného filozofa a historika 18. století. A podíváme se, jaká díla po sobě zanechal. Po tomto historickém zařazení, kdy jsme nastínili dobu, způsoby myšlení a jeho život, se blíže zaměříme na esej Davida Humea „O normě vkusu“. Tato esej je i v dnešní době často diskutovanou prací, a to z důvodu Humeových myšlenek o hledání standardu vkusu.

Předmětem Humeovy eseje „O normě vkusu“ je snaha o nalezení standardu vkusu. Eсей vychází z faktu o různosti souzení ve věcech vkusu. Hume si zde položil otázku, jestli je možné, aby byl vkus objektivní či nikoli. David Hume se ve své práci snažil objasnit, jak je možné, že se různíme v soudech ve věcech vkusu, i když vyrůstáme ve stejném kraji, pod jednou střechou, přejímáme stejné názory i předsudky. Jak je možné, že i přesto se různíme. Z těchto hledisek se snažil vyvodit příčiny našeho různého souzení. V našem zkoumání se pokusíme objasnit tyto příčiny, které stanovil jako faktory ovlivňující naše souzení. Po této části se zaměříme na standard vkusu, ke kterému David Hume dospěl. Ve III. kapitole podrobně obezpečíme čtenáře s celou problematikou eseje „O normě vkusu“.

Další část našeho zkoumání bude zaměřená na současné recepce eseje, kde dnešní filozofové buď obhajují, či zavrhnou Humeovy myšlenky. Naše zkoumání bude zaměřené zejména na objasnění standardu vkusu jako dvojitého standardu. Ke zkoumání budeme vycházet z textů Jamese Shelleyho a Jeffreyho Wieanda.

V následujících řádcích se tedy seznámíme jak s životem a dílem Davida Humea, společenským smýšlením v tehdejší době na Britských ostrovech, ale i s dnešním pojetím eseje Davida Hume.

II. DOBA, ŽIVOT A DÍLO DAVIDA HUMEA

V této kapitole představíme čtenáři dobu, ve které David Hume žil. Nastíníme historický vývoj Skotska, přeměnu měst a kulturní život Skotska. Ukážeme si rozdíly mezi myšlením lidí v Anglii a ve Skotsku. Po tomto historicko – společenském vývoji přejdeme k samotnému životu Davida Humea a jeho dílům. Na závěr této kapitoly se zaměříme na jeho filozofické myšlenky, které ovlivnily nejen estetiku, ale i etiku a náboženství.

1. Historický a společenský vývoj na ostrovech Velké Británie v 18. století

Skotsko i přesto, že ztratilo svého krále, nezávislý parlament a vysokou šlechtu, která přesídlila do Londýna, prožívalo v 18. století nebývalý rozkvět na poli literatury a učenosti. David Hume se také zmiňuje o pokroku v zemědělství, rozvoji obchodu a průmyslu, životní úrovni ve městech a společenském životě.

„Je opravdu obdivuhodné, kolik mužů ducha plodí v současnosti tato země. Není zvláštní, že v době, kdy jsme přišli o naše krále, naše parlamenty, naši nezávislou vládu, dokonce o přítomnost naší přední aristokracie, kdy i náš přízvuk a výslovnost jsou nešťastné a mluvíme velmi vulgárním nářečím rodného jazyka, není to zvláštní, opakuji, že jsme za těchto okolností na literárním poli tím nejuznávanějším národem v Evropě?“¹

David Hume

Skotsko se na počátku 18. století ocitlo v nelehké situaci. V roce 1707 vzešla v platnost Smlouva o unii. Pro skotský národ tato smlouva znamenala podřídit se vládě v Anglii.² Skotský národ si po ztrátě své svrchovanosti velmi rychle vybuodovalo mezinárodní uznání. Skotsko prodělalo během 18. století velké změny, které vedly k pokroku jak u venkovského obyvatelstva, tak i ve městech. Touha Skotů prosadit se a uspět pramení z jejich tradičních postojů a také z nových možností, které jim unie

¹ Soukromý dopis Davida Huma z roku 1757, Jenny Wormaldová, *Dějiny Skotska*, Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007, str. 142.

² Tuto smlouvu předcházelo úplatkářství, spiknutí, hrozby násilím. Od 1. května roku 1707 přestal fungovat skotský parlament. Po rozpuštění parlamentu se vláda přesunula do Anglie, kde Skotové získali 16 skotských peerů do Horní sněmovny a do Dolní sněmovny dostali 45 křesel. Skotové byli značně v nevýhodě.

poskytla. Skotové pociťovali nedostatky v jazyce. Díky těmto nedostatkům byla vyburcovaná jejich touha mistrovsky ovládnout angličtinu. Unie poskytla na jednu stranu jisté nové možnosti, ale na druhou stranu se skotští obyvatelé museli podřizovat vládě, která jim byla cizí a vyznávala jiné hodnoty. Mnozí Skotové pociťovali, že se jejich národ vzdal vlastní integrity a politické svobody ve prospěch nejistoty v ekonomickém vzrůstu. Nové možnosti však přivedly Skoty k americkému obchodu s tabákem, dále byli hojně zastoupeni v koloniálních správách v Indii, jejich působnost také sahala až k americkým cukrovým plantážím. Těmto výhodám ale předcházela řada jakobitských povstání, která se formovala na základě nesouhlasu s vládou Velké Británie. Povstání byla potlačena a život skotů se stal nelehkým.³

Silný britský vliv se projevil hlavně v odporu vůči Francii, Španělsku a dalším nepřátelům, kteří většinou byli katolického vyznání, a to britskému protestantismu dodávalo pocit sounáležitosti.

Když David Hume prohlásil, že je Skotsko nejuznávanějším literárním národem Evropy, nezveličoval. Na půdě malého Skotska učenost jen vzkvétala.⁴ Dokladem jsou významné osoby působící v různých oblastech vědy a literatury. Mezi ně patří David Hume (filozof a historik); Adam Smith (filozof, ekonom) a další. Díla těchto autorů i řady dalších byla v Británii a cizině často překládána do dalších evropských jazyků, zejména Humeovy Dějiny Anglie (*The History of England*). Díky náboženské pluralitě

³ Tisíce Skotů muselo opustit svoji půdu a pracovat jako nádeníci pro cizí statkáře. Lidé hledali práci v nově vzniklých továrnách, mnozí starší muži byli odsouzeni k trvalé nezaměstnanosti a byli odkázáni na žebrotu. Právo volit měli ve městech pouze politikové a členové městské rady. Skotská představa občanských práv vycházela z keltské kultury a odmítala feudalismus. Společenské postavení se ve Velké Británii odvíjelo od bohatství a majetku. Systém moci podle pozemkového majetku byl Skotsku cizí. Jakobitství chtělo prosadit psanou ústavu Skotska. Jakobité se nevyjadřovali k náboženství, jejich cílem bylo posílit skotské národní vědomí. Od panovníků Skotska se požadovalo, aby prosazovali práva a svobody suverénního národa a ze zákona byli povinni podporovat právo jednotlivce zúčastňovat se bohoslužeb podle své osobní volby.

⁴ Po mnoho staletí byli Skotové jediným gramotným národem s právem na metodickou školní výuku. Dobře znali skotskou literaturu a podařilo se jim zachovat starou galštinu. Oproti tomu se vláda Velké Británie (dynastie Hannoverská) stavěla záporně ke vzdělání. Vzdělání považovali za překážku pro vládnutí typickým německým diktátorským způsobem. Vzdělání lidé by mohli být hrozbou proti metodám ztročování.

a všeobecné svobodě byly ve Skotsku velmi dobré podmínky pro literaturu a ostatní vědní obory. Mnoho skotských myslitelů, kteří byli podporováni politiky, zastávali důležité funkce v předních akademických, právnických a lékařských institucích. Spousta učenců působila hlavně na univerzitách. Učení bylo jednou z možností, jak ve Skotsku, malé chudé zemi, získat stabilní bohatství. Profesori dostávali ke svému platu ještě poplatky od studentů, což vedlo ke zkvalitňování učení.

Na britských ostrovech se začínaly díky námořnímu obchodu, kolonizaci a průmyslové revoluci rodit velice bohaté vrstvy šlechticů i středních stavů. Skotové těžili také ze zemědělského a hospodářského rozmachu. Celé Skotsko bylo zachváčeno pokrokem. Největší rozmach urbanizace můžeme zaznamenat v Glasgow. Původně malé obchodní městečko bylo přeměněno na velké průmyslové město s 80 000 obyvateli. Důležitým zdrojem financí byl také obchod s tabákem z Ameriky, díky kterému vznikl nový typ bohatých lidí „tabákový lord“. Tento zdroj financí však neměl dlouhého trvání, éru „tabákových lordů“ ukončila americká válka za nezávislost. Skotsko se rychle vzpamatovalo a našlo jiný způsob získávání financí, a to ze zpracování bavlny. Průmysl se nejrychleji rozvíjel v Glasgow, Edinburghu a Aberdeenu. Zdejší univerzity vábily studenty jak z celé Británie, tak i ze zahraničí. Politikové věděli, že studenti přinesou do měst peníze, a proto se snažili zlepšit úroveň univerzit ať už novými budovami, nebo vylepšenými přednáškovými sály, či kvalitními profesory. Učenci se scházeli v intelektuálních či akademických klubech (*Glasgow Literary Society, Aberdeen Philosophical Society*). V těchto klubech se mísila jak pohostinnost, tak i odborné debaty na různá témata. Četly se zde originály, vedly bouřlivé debaty a často tu vznikaly překlady velkých vědeckých děl. Mimo těchto klubů, které většinou sídlily v pohostinstvích, se značná část vzdělanosti setkávala také v knihkupectvích. Tyto doklady o klubech a knihkupectvích jsou důkazem, že skotská vzdělanost nebyla pouze formálního charakteru, kde se pouze publikovalo a vyučovalo se na univerzitách, ale je dokladem skotské sounáležitosti a pospolitosti.⁵ Díky této družnosti mají učenci přehled z více oborů. Nejde tu pouze o komunitu literátů, lékařů, ale vzájemné přátelství otevírá prostor pro širší úhel vědomostí. Anglická vzdělanost tuto pospolitost postrádala. Angličtí učenci vyzdvihovali individualitu, nesdíleli

⁵ Více informací nalezneme v knize: Princ, M. z Albany, *Skotsko, zapomenutá monarchie*, Praha: Volvox Globator, 2000.

společné hodnoty a neměli podobné zájmy jako skotští učenci. Skoty pojil zájem o náboženskou toleranci, svobodu projevu, osobní a veřejnou statečnost, vlastenectví. Dále věřili v pokrok a bouřili se proti otroctví. V tomto ohledu mělo Skotsko blízko k Francii, zde se učenci pravidelně scházeli každý týden v soukromých sídlech a probírali podobná témata. Tyto debaty zde řídily ženy, což ovšem nemělo ve skotské vzdělanosti obdoby.

Měli bychom zde podotknout, že Skotsko je velmi odlišné od Anglie. Skotsko inklinovalo k Francii, kdežto Anglie Francii chápala jako nepřítel.

David Hume se narodil do společenského smýšlení, které je odlišné od evropského smýšlení tehdejší doby. Britské ostrovy se velmi lišily od návyků a názorů Francie či Itálie. Ve Francii a Itálii určoval dvůr a aristokracie vkus i společenské zvyklosti.

Anglická estetika přelomu 17. a 18. století čerpá z filozofie Francise Bacona a Tomase Hobbesa. Britské ostrovy kladou důraz na individuální volnost, díky které může vzkvétat vkus v umění. V této době vzniká typ anglického gentlemana, který působí velice kultivovaně, klidně a v určitých momentech i liberálně. Anglický gentleman je individualista v podání vkusného a ušlechtilého člověka. „*Místo dramatických bojů o moc a slávu jeví spíše sportovního ducha při sázkách na koně a smysl pro „fair play“.*“⁶ Estetika britských ostrovů se prolíná s etikou. Není většího zla než nevkusu. „*Krása a umění jsou prostředky k mravnímu povznesení a zušlechťování osobnosti.*“⁷

Antony Ashley-Cooper (1670 – 1713), lord of Shaftesbury, byl zakladatelem anglické estetické školy. Tato anglická škola bývá někdy nazývána etickou a jindy vkusovou školou. Můžeme sem zařadit Edmunda Burka (1729 – 1797), Henryho Homa⁸ (1696 – 1782), Francise Hutchensona (1694 – 1747), Edwarda Younga (1683 – 1765) a také filozofa Davida Huma. Tito filozofové se nepovažovali za úzce spolupracující

⁶ Jaroslav Volek, *Kapitoly z dějin estetiky I.*, Praha: Panton, 1985, str. 83.

⁷ Miloš Schnierer, *Přehled dějin estetiky*, České Budějovice: Jihočeská univerzita, 1997, str. 53.

⁸ Henry Home (1696 – 1782), Lord Kames, strýc Davida Hume, ve svém „*Elements of Criticism*“ zkoumá příčiny estetických zálib. Do středu svého zájmu neklade objektivní krásno samo o sobě, ale zaměřuje se na příčinu, která vzbuzuje v individuu krásu. Nepopírá, že někdy pravidelnost, řád a jednota navozují pocit krásy. Tyto principy klasické estetiky mohou také existovat i bez toho, aby vzbudily pocit krásy. Stává se čím dál častěji, že krásu shledáváme ve věcech, které nemají nic společného s pravidelností. Dalším předmětem jeho bádání byl jazyk. Jazyk je prostředkem k lidskému dorozumívání. Podle Homa bychom měli brát na vědomí, že jazyk nenapodobuje sdělovanou skutečnost, tedy kromě slov, které vyjadřují zvuky či pohyby.

skupinu, byli to většinou individualisté a nebyli na sebe myšlenkově vázáni. Jejich názory se spíše lišily, než aby se shodovaly. Tyto filozofy spojuje jejich originalita a výraznost, která je opakem francouzského racionalismu, kde vládl přísný absolutismus i v otázce vkusu. Ve Francii představoval vkus něco jako zákon, něco závazného pro všechny, tedy zejména pro šlechtu a panovníka. Oproti tomu Anglie klade důraz na subjektivnost vkusu, individualitu, jeho neuchopitelnost, rozmanitost a bezprostřednost. „*Vkus se nepředepisuje, nýbrž pěstuje, a to se všemi ohledy na jeho složité individuálně psychologické pozadí i dobově módní pozadí.*“⁹ Toto pojetí vkusu, díky jeho individualnosti, se může někomu jevit jako zlidovělé. Ale je to pravý opak, jelikož opravdový gentleman pohrdá nekultivovanou masou pro její nedostatek vkusu.

Anglická estetika 18. století se poměrně často potýkala s problematikou jazyka. U Hobbesa a Locka, předchůdci anglické estetiky 18. století, vidíme, že na význam řeči nahlíželi z hlediska mluvčího, kdežto David Hume tento postup obrátil a zkoumá význam z hlediska posluchače. David Hume se často zabýval problematikou, zdali může být jazyk prostředkem k dorozumívání a pravdivému poznání.

2. Život a dílo Davida Humea

„*Leč osud, metafyzice odevždy nepříznivý, tomu chtěl, že Hume nebyl nikým pochopen.*“
Immanuel Kant¹⁰

David Hume se narodil 26. dubna 1711 ve skotském městě Edinburgh do rodiny právníka Josepha Homa. Matka Davida Hume pochází z rodu Sira Davida Falconera, prezidenta právnické fakulty. I přesto, že rodina nebyla příliš bohatá, měl se svými sourozenci hezké dětství na usedlosti v Ninewells. Humeovy vzpomínky na otce jsou pouze z vyprávění. Otec zemřel, když mu byly dva roky. Od Davida Humea se očekávalo, že půjde ve šlépějích svého otce a stane se jako on právníkem. David Hume se však pro studium práva nerozhodl, jeho největší vášní už od dětství byla literatura. „*Právo, smer, ktorým som sa mal uberať, sa mi zdalo odporné a nevedel som si predstaviť, že by som sa mal stať niečím iným ako učencom a filozofom.*“¹¹ Hume se

⁹ Jaroslav Volek, *Kapitoly z dějin estetiky I.*, Praha: Panton, 1985, str. 94.

¹⁰ Immanuel Kant, *Prolegomena ke každé příští metafyzice, jež se bude moci stát vědou*, přeložil Jaroslav Kohout a Jiří Navrátil, Praha: Svoboda – Libertas, 1992, str. 26.

¹¹ Elizabeth S. Radcliffe, *Osobnosti filozofie: Hume*, Bratislava: Vydavateľstvo PT, 2005, str. 8-9.

s filozofií potýkal již ve velmi útlém věku. Na Edinburghskou univerzitu nastoupil, když mu bylo jedenáct nebo dvanáct let. Univerzitu navštěvoval tři roky, ale akademického titulu nikdy nedosáhl. V tomto období, kdy se věnoval literatuře, filozofii i právu, v době, kdy zformuloval své empirické stanovisko a díky němu se stal známým, se u něho projevil deprese. Lékaři tyto deprese označili za „nemoc vzdělanců“. Hume si byl vědom, že touto chorobou trpí více vzdělaných lidí, kteří se stejně jako on zabývají otázkou lidstva a situacemi, ve kterých se nacházeli. Hume s touto chorobou bojoval čtyři roky. Když se začínal uzdravovat, v roce 1734, odešel ze Skotska a hledal své místo ve Francii. Domovem se mu stalo město La Fleche. Pravidelně navštěvoval jezuitskou kolej, kde také kdysi studoval filozof René Descartes. V této době, kdy působil na jezuitské koleji, napsal velkou část svého nejdůležitějšího díla – *Pojednání o lidské přirozenosti*¹². Tento traktát však nebyl příliš dobře veřejností přijat. Prodejnost nebyla veliká a dílo bylo nepochopeno. Po tomto neúspěchu začal Hume usilovně pracovat a v roce 1742 vydal dva svazky esejí pod názvem „*Morální a politické eseje*“. Tyto eseje byly napsané v podobném duchu jako traktát, ale oproti traktátu se staly veřejně uznávanými. V roce 1744 se Hume ucházel o místo učitele etiky a duchovní filozofie na Edinburghské univerzitě. David Hume však byl považován za skeptika, humanistu a ateistu. A jeho názory, že nemůžeme vědět nic o světě mimo naši mysl, že náboženská víra je neopodstatněná a že morálka lidí souvisí s lidmi samotnými a ne podle božských zákonů, vyvolaly mezi lidmi rozruch. A právě kvůli těmto názorům Humeovo jmenování na profesuru odmítala jak laická veřejnost, tak i akademická obec. David Hume vyzkoušel několik druhů zaměstnání, stal se i soukromým učitelem markýze z Annandalu, u kterého pobýval jeden rok. Zkusil i povolání tajemníka generála Jamesa St. Claira. V roce 1747 obdržel pozvání od velvyslanectví ve Vídni a v Turíně. V polovině 18. století se uchýlil zpět do svého rodného města, kde žil téměř dva roky se svým bratrem. Během této doby napsal velkou část eseje, kterou nazval *Politický diskurs*. *Politický diskurs* byl v Edinburghu uveřejněn v roce 1752 a byl jako jediný z jeho prací veřejností přijat kladně hned v prvním vydání. Bouřlivých ohlasů na toto dílo se mu dostalo i ze zahraničí. V tomto období přepracoval první knihu

¹² *Pojednání o lidské přirozenosti* bylo původně rozvrženo do pěti knih. První kniha nese název „O rozumu“, druhá „O vášních“. Obě byly vydané v roce 1739. Třetí kniha je nazvaná „O mravech“, vyšla v roce 1740. Zbylé dvě knihy - „O politice“ a „O kritice“ nevyšly.

Pojednání o lidské přirozenosti, toto přepracování bylo více přístupné lidu. V letech 1754 – 1762 začal vydávat šestisvazkové *Dějiny Anglie*. Ovšem i tady se setkal s neúspěchem. První díl neměl veliký ohlas a během dvanácti měsíců se prodalo pouze 45 výtisků, vypadalo to, že kniha upadne v zapomnění. V roce 1756 byla vydána druhá část *Dějiny Anglie* navazující na období smrti Charlese I. až po revoluci. Tento druhý díl byl přijat lépe. V roce 1759 publikoval *Dějiny Tudorovců* a v roce 1761 další části *Dějiny Anglie*. Po určité době se začaly knihy prodávat a David se stal finančně nezávislý. Díky této finanční svobodě odešel do důchodu a uchýlil se ve Skotsku.

Do deseti let od vytištění se tyto dějiny staly velice populárními. Hume se rozhodl, že zůstane ve Skotsku a bude se věnovat psaní a filozofii. V roce 1753 mu bylo nabídnuto místo tajemníka na velvyslanectví v Paříži. Svoje původní rozhodnutí strávit zbytek života ve Skotsku změnil a v Paříži zůstal do roku 1766. V roce 1757 vydal eseje pod názvem *Čtyři disertace* – původním jeho záměrem bylo vydat pět částí, ovšem při vydání se Hume střetl s negativními ohlasy, a proto svoje dílo přepracoval. V těchto esejích najdeme esej „O standardu vkusu“.

Hume měl po návratu z Paříže opět chuť psát a věnovat se filozofii, ale i tentokrát mu bylo nabídnuto místo, které nemohl odmítnout. V roce 1767 se stal státním podtajemníkem v Londýně. Tím, že Hume podporoval nezávislost americkým koloniím, nebyla tato práce pro něho příliš snadná.¹³ V roce 1769 opustil úřad a odešel do důchodu. Hume se vrátil zpět do svého rodného města Edinburghu. Tam si postavil dům a jako prvního hosta ve svém domě přivítal Američana Benjamina Franklina. V posledních letech života vynaložil značné úsilí, aby byly vydány jeho *Dialogy o přirozeném náboženství*, které napsal před dvaceti lety. Toto dílo opět několikrát přepracovával. Hume požádal svého přítele Adama Smitha, aby dohlédl na vydání jeho posledních děl. Smith byl na vážkách ohledně vydání spisu díky obsahu díla, kde Hume tvrdí, že náboženská víra není racionálně podložena. David Hume umíral pravděpodobně na rakovinu. Zemřel 25. srpna 1776. V roce 1779 byly vydány dialogy o přirozeném náboženství.

¹³ Anglie se snažila o udržení svých kolonií v Americe. Skotové ovšem podporovali osvobození amerických osad. Americkou revoluci nezačali prostí lidé, jak bychom očekávali, ale americká válka byla revolucí elit. Hlavním důvodem bylo vybírání příliš vysokých daní a dovozních poplatků od Američanů, kteří neměli ve Westminsteru žádné zastoupení. Jakobité značnou měrou přispěli ke ztrátě kolonií. Jejich snahy porazit hannoverskou dynastii doma byly neúspěšné, a proto se začali více orientovat na kolonie.

Sám David Hume o sobě řekl, že je umírněný ve všech svých vášních. Ale literatura je jeho největší vášně, která ho nikdy neunavila.¹⁴

3. Filozofické myšlenky Davida Humea

Davida Humea mnozí komentátoři chápou jako nejvýznamnějšího anglicky píšícího filozofa všech dob. David Hume se nezaobíral pouze otázkami estetickými, ale vyjadřoval se k širokému spektru filozofických oborů, jako jsou: metafyzika, filozofie vědy a matematiky, etika, filozofie náboženství a teorie poznání. Humeova filozofie nebyla však ve Skotsku pochopena a řadou filozofů byla napadána, aniž by jí však porozuměli. Pouze Immanuel Kant v jeho filozofii spatřoval význam. Humeovo bádání můžeme rozdělit do tří částí: a. teorie poznání a metafyzika, b. etika a c. filozofie náboženství.

a. Hume uvádí, že všechny vjemy v lidské mysli se dělí do dvou kategorií. První kategorie jsou impresie a druhá ideje. Impresie jsou podle něho výplodem smyslů spolu s pocity příjemnosti a bolesti. Oproti tomu ideje jsou otisky těchto impresí. Z toho tedy vyplývá, že neexistuje žádná idea, kterou bychom nemohli nalézt v impresi. Smysly přijímáme impresie, nesmíme je ale chápat jako hmotný svět, ale jako obsahy vědomí. Hume po analýze vědomí dochází k závěru, že rozum je sebedestruktivní. Poznání nejprve redukuje na pravděpodobnost a tuto pravděpodobnost později redukuje na prosté „nic“. To vede k tomu, že možnost čehokoli poznat je omezena. Přijetím tohoto skepticismu David Hume navazuje na skeptické myšlení v helénské řecké filozofii. Svoji filozofii čerpá z pyrrhónistů¹⁵, na které se ve své eseji obrací. Hume ovšem nesouhlasí s celou jejich filozofií. Říká, že i když nemůžeme podat žádné důvody pro svá mínění, neznamená to, že nemáme žádný názor. Hume tvrdí, že máme mínění o mnohém. Máme mínění o mnohých věcech i přesto, že naše mínění nemá žádnou rozumovou jistotu. Humeova teorie přirozeného vnímání přinesla velký obrat ve filozofii skepticismu.

¹⁴ David Hume, *Essays, moral, political, and literary*, Liberty Fund, 1984, str. 40.

¹⁵ Tito filozofové došli k závěru, že pokud nelze nic poznat, i naše mínění je zcela zbytečné.

b. Humeovy myšlenky, které se zabývají otázkami etickými, nalézáme převážně v dílech *Pojednání a Zkoumání o principech mravnosti*. Jeho názory ohledně etiky zahrnují tři okruhy této tematiky: metaetika, normativní etika a užitá etika. Metaetika klade důraz na etický objektivismus a subjektivismus. Normativní etika obhájí jisté formy utilitarismu. A užitá etika uplatňuje normativní teorii na množství praktických morálních problémů. Metaetický subjektivismus dává Humeovi základy pro jeho normativní teorii. „*Je-li správnost jednání a dobrost reálných stavů založena na tom, co vůči nim pocítujeme, pak k odhalení, co je skutečně správné či dobré, nám stačí zjistit, k čemu se lidé staví souhlasně.*“¹⁶ Jeho teorie normativní estetiky je povahy univerzalistického hédonistického utilitarismu. Utilitářská je zejména proto, že naše pocity souhlasu jsou namířeny k důsledkům, které vyplývají z jednání. Teorie je hédonistická proto, že důsledky, s kterými souhlasíme, jsou ty, které jsou příjemné. A univerzalistická je proto, že uvažujeme o potěšení každého. Jeho komentáře k praktickým problémům morálky jsou rozsáhlé, ale filozoficky méně důležité. Ve svých esejích a jednotlivých částech *Pojednání* se zabývá řadou praktických otázek, jako jsou otázky soukromého vlastnictví, pokory, krásy atd. Tyto rozbory jsou však vedeny normativní teorií, která je odvozena z původního etického subjektivismu.

c. Ačkoli se David Hume stavěl kriticky k náboženství, tímto tématem se zabýval skoro celý život. Mnoho skotských filozofů ho za jeho názory neprávem označovali ateistou. Jeho nejvýznamnějším dílem v této oblasti je dílo *Dialogy o přirozeném náboženství*. Hume se ve svých dílech zabývajících se problematikou náboženství zabíral hlavně otázkou, zdali jsou nějaké prokazatelné důkazy o existenci Boha.

V devatenáctém století byla díla Davida Humea často opomíjena, ale od počátku dvacátého století se projevil velký zájem o jeho myšlenky. Badatelé plně uznávají jeho originalitu i závažnost jeho témat.

¹⁶ Oliver A. Johnson, *Velké postavy západního myšlení*, Praha: PROSTOR, 1997, str. 325.

III. O NORMĚ VKUSU

Esej Davida Humea *O normě (či standardu) vkusu*¹⁷ pojednává o několika zásadních problémech. Celá jeho eseje se věnuje tématu vkusu, jak již nám napovídá její název, ale nemůže opominout další stěžejní body této eseje. David Hume si zde pokládá otázku, zdali je vůbec možné, aby byl vkus objektivní. Můžeme říci, že tato otázka je zásadním tématem eseje. Odpovědí na tuto nelehkou otázku se budeme zabývat v dalších kapitolách. Kromě hledání standardu vkusu věnuje David Hume velkou část eseje významům slov. Nemůžeme ale chápat tuto část odděleně od správného vyřčení soudu, ale právě tato část, kde zmiňuje, jak je důležité dohodnout se na používání významů, nám napomáhá k správnému posuzování. A nemůžeme také opominout část, kde se Hume zabývá pravým soudcem (či kritikem). Hledání pravého soudce je vyústěním hledání standardu vkusu.

Tato eseje je myšlenkově velice obsáhlá, a abychom ji pochopili uceleně, naznačíme v základních rysech vývoj argumentace a poté si položíme několik zásadních otázek, z nichž budeme dále vycházet.

David Hume začíná svou eseje pozorováním velké různosti vkusu, která ve světě panuje. Poukazuje na to, že různost vkusu se objevuje i tam, kde lidé byli vychováni pod jednou střechou a přijali stejné názory a předsudky. V úvodní části Hume hovoří o tom, že máme sklon nazývat vše, co se odchyluje od našeho vlastního vkusu a chápání, *barbarským*. Po tomto úvodu se Hume zmiňuje o záměně významů. „*V každém jazyce jsou jisté výrazy, které znamenají hanu, a jiné chválu; a všichni lidé, kteří užívají stejný jazyk, se musí shodnout v jejich použití.*“¹⁸ Po dokončení této části Hume poukazuje na fakt, že je pro lidstvo přirozené hledat standard vkusu, určité pravidlo, kterým můžeme vyvrátit či potvrdit určitý cit.

David Hume upozorňuje na to, že i přesto, že jsou obecná pravidla umění založena na zkušenosti a pozorování společných citů lidské přirozenosti, nemůžeme si

¹⁷ Chtěla bych podotknout, že v celé práci budu užívat pojem *standard* místo pojmu *norma* a to z důvodu zachování anglického výrazu „standard“.

¹⁸ Ondřej Dadejčík, *O normě vkusu, Aluze III. (revue pro literaturu, filozofii a jiné)*, Olomouc: Katedra bohemistiky FF UP, 2002, Str. 82.

pod tímto představit, že pocity všech lidí budou při každé příležitosti shodné s těmito pravidly. Dalším důležitým zastavením v Humeově eseji je pasáž, kdy poukazuje na skutečnost, že některá díla jsou šířena a přenášena po staletí a jiná jsou zatracena během krátké doby.

Velkou část eseje Hume věnuje vymezení pěti charakteristik, které jsou podstatné pro správné posuzování. Také nám ukazuje, jak vady a nedokonalosti stavu lidských orgánů mohou vést ke špatnému soudu. Hovoří, že v každém stvoření je zdravý a porušený stav. A jedině u zdravého stavu lze předpokládat pravdivou normu vkusu a citu. Zdravý stav považuje za první charakteristiku nutnou ke správnému posuzování. Druhou charakteristikou je jemnost citu. O jemnosti vkusu hovoříme v tom případě, kdy naše orgány rozeznají každou částičku kompozice. Jemnost získáme během praxe jednotlivých umění a zkoumáním jednotlivých druhů krásy. Z této druhé podmínky, jak Hume ukazuje, vyplývá třetí charakteristika, kterou je praxe. Jako čtvrtou podmínku stanovil David Hume schopnost srovnávání. Čím větší praxe v pozorování, tím lepší bude náš soud. Jedině srovnávání nám pomáhá ustanovit přívlastky chvály nebo hany. Ten, kdo srovnává různá díla z různých dob, může vyřknout svoje soudy a ocenit hodnoty výtvoru.

Hume po vytyčení těchto charakteristik definuje standard vkusu. Jedině jednotné výroky pravých soudců, kteří splňují tyto vymezené charakteristiky, nám podávají pravý standard vkusu a krásy. Ovšem jednotné výroky pravých soudců nejsou jediným standardem, který zde Hume předkládá. Hume stanovuje standard také jako pravidla umění.

Ke konci své eseje si David Hume klade otázku, kdo je pravým soudcem (kritikem)? K této otázce se váže další otázka, jak pravého kritika rozpoznáme od ostatních lidí?

V závěru své eseje se dostává k obecným principům vkusu. Obecné principy vkusu jsou pro lidstvo jednotné. Tam, kde se lidé rozcházejí ve svých soudech, je hlavní příčinou nějaká vada či odchylka ve schopnostech. Jedná se o předsudky, nedostatek praxe, nebo nedostatek jemnosti.

Hume uvádí, že každá osoba má záliby v něčem jiném. Někomu se líbí linie, druhému ornament, jiný je více citlivý k vadám a další si nepovšimne téměř žádné vady. Soudce by se neměl zaměřit na jeden styl psaní, měl by být otevřený. V závěru své eseje se věnuje otázce morálky. Podíváme-li se na otázku morálky, vidíme, že tyto principy se velmi liší od teoretických názorů. Otázka morálních principů je neustále v revoluci.

Hume svou esej uzavírá tématem náboženských principů. Nejomluvitelnější chyby ve velkých a uznávaných dílech jsou náboženské chyby. Nemáme příslušnost hodnotit lidi nebo moudrost národů podle jejich teologických principů. Žádné náboženské principy nemohou být básníkovi vytýkány, tedy pouze pokud zůstanou jen u principů a neovládnu jeho srdce tak silně, aby se stal pověřčivým. Pro římskokatolickou církev je podstatné, aby díla vzbuzovala nenávisť k jakékoliv jiné víře. Spousta náboženských fanatiků tyto ctnosti považuje za božské hrdinství.

A nyní přejdeme k otázkám, z kterých budeme vycházet. Nejprve si položíme otázku, z jakých premis či předpokladů David Hume v eseji k problému „standardu vkusu“ vychází. Po této úvodní otázce se zaměříme na Humeovo vysvětlení různosti našeho souzení. A posléze se podíváme, k jakému standardu vkusu dospěl.

1. Premisy a předpoklady Davida Humea k problému „standardu vkusu“

David Hume vycházel při hledání standardu vkusu hlavně z faktu o různosti našeho souzení. Pokud bychom se zaměřili pouze na různost souzení, ztratili bychom jakoukoliv smysluplnost a vedlo by to k naprostému subjektivismu. Jestliže bychom přistoupili na fakt, že veškeré souzení je subjektivní a nic nemá žádnou všeobecnou platnost, nemohli bychom se spoléhat na nic jiného než sami na sebe a veškeré instituce by tak postrádaly na významu. Vedlo by to k naprosté dezorientaci. Pro lidi je přirozené hledat určité normy, principy, které nám pomohou zorientovat se ve světě.

Další předpoklad nutnosti hledání standardu vkusu spatřoval David Hume v otázkách, proč jsou nějaká díla uznávána po staletí a jiná jsou zatracena během krátké doby. Hume tento problém ukazuje na příkladu Homéra, který byl obdivován v Athénách a Římě před dvěma tisíci lety a je stále obdivován i v současnosti. Tento obdiv nezměnily ani vlády, podnebí, náboženství a ani jazyk.

Některá díla špatných básníků nebo řečníků jsou uctívána díky moci a slávě, ale tato moc je pouze dočasná. Pokud budou tato díla zkoumána cizími lidmi nebo dalšími generacemi, jejich sláva se vytratí a na povrch vyjdou najevo jejich chyby. Oproti tomu Homérova díla budou šířena po generace a generace. Z toho tedy vyplývá, že předpokládáme určitou platnost, která bude neměnná a která nám dá pocit jistoty, že je něco stálého. Lidé už od pradávna věřili v hodnoty, v hodnoty, které přetrvávají. Uznání a stálost uměleckých děl tedy předpokládá standard. Standard jako pravidla umění. K tomuto tématu standardu vkusu jako pravidla umění se vrátíme v kapitole 3.

Další kapitola nám odhalí, v čem spočívá různost našeho souzení. Tuto kapitolu nemůžeme ovšem chápat odděleně, ale myšlenky o různosti souzení se prolínají i do kapitoly 3.

2. Různost našeho souzení ve věcech vkusu

David Hume přisuzuje různost našeho souzení ve věcech vkusu několika faktorům.

Různost vkusu i názoru je ve světě viditelná. Velké rozdíly ve vkusu najdeme i u lidí, kteří byli vychováváni pod jednou střechou, měli stejné morální a náboženské založení. Jsou to lidé, kteří přijali stejné předsudky a i tady najdeme různost vkusu. Pokud se ale podíváme na lidi, kteří dokážou uvažovat o jiných kulturách, nám vzdálených národech a dobách, které jsou už dávno pryč, tito lidé jsou růzností vkusu ještě více překvapeni.

Každý národ, každá kultura má sklony nazývat vše, co se odlišuje od chápání daného národa či kultury, za barbarské. Sebedůvěra je zřetelná na všech stranách, proto se nám toto tvrzení vrátí od jakéhokoliv jiného národa.

Různost vkusu je také ovlivněna záměnou významů. „*Lidské city se často liší ve vztahu ke kráse a ošklivosti všech druhů, dokonce i když je jejich obecné pojetí stejné.*“¹⁹ Hume poukazuje na nejednoznačnost výrazů. Každý jazyk má určitý výraz pro krásu a hanu. Lidé, kteří používají stejný jazyk, by se měli dohodnout na použití těchto výrazů. Lidé se shodují na eleganci, vhodnosti, jednoduchosti, společně odmítají nabubřelost, přetvářku a faleš, pokud se ale kritikové podívají hlouběji do této problematiky, nacházejí velké rozpory v použití těchto výrazů. Chybu můžeme hledat ve špatném přidělení významu k výrazu. Proto je třeba, aby se lidé dohodli na používání výrazů. Co se týče záležitostí názorů a vědy, v této oblasti nacházíme opačný problém. Lidé si často neporozumějí v oblasti obecnosti než v jednotlivostech.

Hume tvrdí, že existuje určitý druh filozofie, který popírá jakoukoliv možnou naději na nalezení normy vkusu.²⁰ Tato filozofie poukazuje na značnou rozdílnost mezi soudem a citem. Říká, že každý cit je správný, jelikož neodkazuje na nic jiného než sám na sebe. Tento cit je skutečný. Podíváme-li se na rozhodnutí rozumu, ne všechna rozhodnutí jsou správná, protože odkazují na něco mimo sebe. Odkazují na skutečný

¹⁹ *Tamtéž*, str. 82.

²⁰ V eseji se však nesetkáváme s názvem této filozofie.

fakt a nejdou vždy v souladu s normou. Můžeme si to ukázat na příkladu, kdy tisíce různých lidí má tisíce různých názorů na danou věc, ale pouze jeden názor je správný a pravdivý a je velice nesnadné stanovit jediný správný názor. Ale pokud se podíváme na věc citu, mezi tisícem různých citů, které jsou vyvolané stejným předmětem, jsou všechny správné, protože cit nereprezentuje to, co je skutečně v předmětu. „*Označuje pouze jistou shodu nebo vztah mezi předmětem a orgány či schopnostmi myšlení; a kdyby taková shoda skutečně neexistovala, cit by vůbec nikdy nemohl nastat.*“²¹ Krása se nejví jako vlastnost ve věcech samých. Existuje pouze v mysli, každá mysl vnímá jinou krásu. Někdo může vnímat krásu tam, kde druhý zpozoruje ošklivost. Každý by se měl poddat svým citům a neměl by ostatním vnucovat city svoje. Je nesmyslné hledat skutečnou krásu nebo ošklivost.

Toto stanovisko není Humeovým tvrzením, Hume zde poukazuje na určitý druh filozofie, která se staví negativně ke shodě v nalezení společných soudů. Tento druh filozofie nám říká, že hledání skutečné krásy či ošklivosti je stejně tak neúčinné jako pokusy o zjištění skutečné sladkosti či hořkosti. Dokládá to na to faktu, že záleží na povaze orgánů, jelikož pro každého z nás může jeden a ten samý předmět být sladký, ale i hořký. Toto téma povahy orgánu David Hume rozvíjí v následující kapitole. V této kapitole nám Hume podá faktory, které ovlivňují různost našeho souzení. Nejprve nám představí faktory, které jsou základem pro správnost souzení a které musí pravý soudce mít, aby mohl soudit ve věcech vkusu. Po této části David Hume stanoví definici normy vkusu.

3. Standard vkusu

Můžeme hovořit o tom, že v různosti vkusu existují určité obecné principy souhlasu nebo hany. Jejich vliv může každý zpozorovat ve své mysli. „*Některé jednotlivé formy či vlastnosti jsou na základě původní struktury vnitřního uspořádání uzpůsobeny tak, aby se líbily, a jiné, aby se nelíbily; a jestliže v libovolném jednotlivém případě selžou ve svém účinku, je to z nějaké zjevné závady nebo nedokonalosti orgánu.*“²² U každého člověka můžeme vypořadovat zdravý a porušený stav. Ale pouze u toho, kdo oplývá zdravým stavem, můžeme předpokládat, že nám poskytne pravdivou

²¹ *Tamtéž*, str. 83.

²² *Tamtéž*, str. 84.

normu vkusu a citu. Poruchy vnitřních orgánů jsou tak časté, že zeslabují nebo přerušují vliv obecných principů, na kterých je závislý náš cit krásy nebo ošklivosti. I když jsou některé předměty přizpůsobeny tak, aby nám přinášely potěšení, nemůžeme očekávat, že všichni lidé budou vnímat potěšení stejně.

Z výše uvedeného můžeme tedy říci, že vnitřní orgány jsou prvním faktorem různosti vkusu. Z toho vyplývá, že pokud je člověk ve stavu, kdy ať už jeho fyzické nebo psychické dispozice nejsou zcela v pořádku, není schopen se správně vyjádřit k daným věcem. Toto stanovisko nám ale dává jistou optimistickou naději, že pokud se člověk vyléčí a jeho zdravotní stav bude v pořádku, může dojít ke shodě. V tomto případě lze říci, že shoda není vyloučena.

Jednou z příčin, proč lidé nepocítují pravý cit krásy, je nedostatek imaginace, která je důležitá k probuzení vnímavosti k jemnějším emocím. David Hume tuto jemnost vkusu prezentuje na známém příběhu z Dona Quijota. V jedné pasáži tohoto příběhu má být vyřčen soud týkající se vína. Dva známí Sancha Panzy se mají vyjádřit k sudu vína, kde se prý nachází znamenité víno. První, který ho ochutná, po dlouhé úvaze usoudí, že víno je vynikající, ovšem je tam patrná slabá chuť kůže. Druhý chválí víno také, ale místo slabé chuti kůže pocítuje chuť železa. Oba byli vystaveni posměškům kvůli jejich soudu, ale po vyprázdnění sudu se na dně našel starý klíč s koženým řemínkem. Můžeme usuzovat, že krása a ošklivost, stejně tak i hořkost nebo sladkost, nejsou vlastnostmi v předmětu, ale náleží vnitřnímu nebo vnějšímu citu. Ale musíme uznat, že v předmětu existují určité vlastnosti, které jsou schopny tyto jednotlivé pocity vyvolat. O jemnosti vkusu hovoříme tehdy, když jsou orgány tak jemné, že nedopustí, aby jim něco uniklo a zároveň tak přesné, že si dokážou povšimnout každé součásti v kompozici. Nesmíme dopustit, aby nám něco uniklo v našem zkoumání daného předmětu. Hume toto uvádí na dobrém jazyku. Dobrý jazyk zkoušíme směsicí slabých přísad a ne jednou výraznou chutí, ale u směsice musíme vnímat každou část i s tím, jak působí v celku. Proto je jemný vkus vždy žádoucí, jelikož v sobě obsahuje nejjemnější a nejnevinnější požitky.

Jemný cit, jak z této pasáže vyplývá, je druhým faktorem, který ovlivňuje naše souzení. V další části nám David Hume představí zbývající tři faktory, které působí na schopnost našeho souzení.

Třetím faktorem, jak nám Hume následně ukáže, je praxe, která je nezbytná pro správné usuzování. I když je rozdíl mezi jedním a druhým člověkem patrný, k rozvíjení talentu je nejdůležitější praxe v jednotlivém umění a zkoumání jednotlivých druhů

krásky. Pokud se na předmět našeho zájmu podíváme poprvé, cit, který se nám dostaví, se může jevit jako nejasný nebo zamlžený. V tomto případě nejsme schopni se vyslovit pro klad či zápor daného předmětu. Nejsme schopni rozlišit hodnoty nebo zápory onoho předmětu. „*Vkus nemůže vnímat několikero předností díla, tím méně rozlišovat jednotlivý charakter každé přednosti a zjišťovat její kvalitu a stupeň. Jestliže prohlásí celek obecně za krásný nebo ošklivý, je to nejvíce, co může být označováno; a člověk tak nezkušený vynese patrně dokonce i tento soud s velkým váháním a výhradami.*“²³ Jestliže člověk nabude zkušenosti u takového předmětu, jeho cítění se změní v přesnější. Člověk, který má určitou zkušenost, neohlíží se pouze na vady nebo krásy, ale vnímá odlišné druhy každé vlastnosti a dokáže ji přisoudit vhodnou chválu či hanu. Pokud se vrátíme na začátek, kdy jsme vnímali předmět nejasně, jako kdyby byl v mlze nebo oparu, čím přesnější je naše sledování, tím přesnější a bezchybnější je náš soud k jakémukoliv dílu. David Hume náležitě klade velký důraz na praxi. Praxe je pro rozeznávání krásy nezbytnou součástí, dříve než vyřkneme jakýkoliv soud o významném díle, je zapotřebí dané dílo náležitě prozkoumat z více úhlů a z různých oblastí. První pohled na dílo může být mylný, a to z několika důvodů. Může se stát, že jsme netrpěliví a nevěnujeme dostatečný prostor pro naši mysl. Dalším důvodem mohou být pocity vzrušení, které se dostaví při prvním nazření na dílo. Tyto důvody často narušují opravdový cit krásy. Nejsme schopni rozlišovat vztahy mezi částmi. Některé hodnoty nebo vady jsou pro naši imaginaci jako by v oparu. David Hume k této problematice také hovoří o existenci jistého druhu krásy, která se nám zpočátku líbí pro její zdobnost a vnějškovost, ale tato krása není slučitelná s rozumem nebo vášní, našemu vkusu se brzy omrzí, a proto je v brzké době zatracena, a nebo je jí přiřčena nižší hodnota.

David Hume zde poukázal na činitele, kteří rozptylují vkusové soudy. Hlavním faktorem, který ruší naše soudy, je tedy netrpělivost, díky které nenecháváme dostatečný prostor pro naši mysl. Jako druhým důležitým činitelem se tu jeví pocity vzrušení, které se dostaví při prvním nahlédnutí na dílo.

Je nemyslitelné pokračovat v praxi, aniž bychom nebyli nuceni činit srovnání mezi několika druhy znamenitosti a odhadovat jejich vzájemný poměr. „*Člověk, který zatím neměl žádnou možnost srovnání různých druhů krásy, je vskutku naprosto*

²³ *Tamtéž*, str. 86.

nekvalifikovaný, aby vyjádřil názor týkající se jakéhokoli jemu předloženého předmětu.“²⁴ Pouze srovnávání nám pomáhá definovat přívlastky chvály nebo hany. David Hume toto srovnávání demonstruje na nejhrubší mazanici, ve které najdeme určitý lesk barev, přesnost napodobení. Tato mazanice by prostého venkovana nebo nevzdělaného člověka mohla uchvátit. Určitá podřadnost krásy může člověku, který je seznámen s nejvyšší hodnotou, působit bolest. Tato bolest je způsobena ošklivostí. Můžeme hovořit i o propracovaném díle, u kterého se předpokládá, že dosáhl svého vrcholu dokonalosti, a tudíž se opravňuje k nejvyšší chvále. „*Jedině ten, kdo je zvyklý prohlížet, zkoumat a srovnávat rozličná díla obdivovaná v různých dobách a mezi různými národy, může ocenit hodnoty výtvaru předloženého jeho pohledu a určit jeho pravé místo mezi geniálními díly.*“²⁵

Hume podotýká, že bez toho aniž bychom srovnávali, nebudeme schopni správně soudit. Schopnost srovnávání je čtvrtým faktorem ke správnému souzení.

V níže uvedené části se David Hume bude zabývat pravým soudcem (kritikem). Předloží nám své vymezení, co pravý soudce musí mít, aby mohl správně posuzovat. A dále nám předloží poslední podstatný faktor, který ovlivňuje naše souzení.

Podíváme-li se, co činí pravého soudce pravým soudcem, zjistíme, že musí splňovat určité faktory, které jsou bezpodmínečně nevyhnutelné k přesnému soudu. Soudce si musí ponechat svou mysl ušetřenou předsudků a nesmí dovést, aby do jeho mysli vnikl další předmět kromě zkoumaného. Na každé umělecké dílo by mělo být nazíráno z určitého zorného úhlu, který tak dovolí předmětu vyvolat svůj náležitý účinek na naši mysl. Pokud člověk není skutečně nebo imaginárně schopný nazírat na objekt svého zkoumání z daného úhlu, který si objekt žádá, nedostaví se mu správný účinek. Tyto aspekty můžeme zpozorovat například u řečníka, který se obrací na své publikum. Tento řečník musí brát ohledy na talent publika, zájmy, názory, vášně a také předsudky. Pokud tyto faktory nevezme v úvahu, nemůžeme si být jisti, že publikum zaujme, rozníť jejich city a ovlivní je v rozhodování. Může se stát, že publikum bude mít vůči řečníkovi jakékoliv předsudky. Řečník by se měl před začátkem svého tématu pokusit získat si přízeň publika a naklonit si jejich emoce. Soudce jiné doby nebo národnosti musí brát v úvahu tyto okolnosti a měl by se ztotožnit s publikem, aby o

²⁴ *Tamtéž*, str. 86.

²⁵ *Tamtéž*, str. 87.

dané věci mohl vynést pravdivý soud. Hume v této části hovoří o zřeknutí se své individuality, o zřeknutí svých předsudků. „*Podobně je-li nějaká práce určena veřejnosti, pak třebaže bych udržoval přátelství či nepřátelství s autorem, musím se od této situace odpoutat a považovat se za člověka obecně, zapomenout podle možností na své individuální bytí a své zvláštní podmínky.*“²⁶ Postavíme-li před lidi, kteří se nedokážou zřici předsudků, umělecké dílo, které je určeno lidem jiné mentality a jiné doby, je pravděpodobné, že nebudou schopni vnímat názory a předsudky dané doby. Jsou pohlceni předsudky a názory vlastní doby a unáhleně mohou toto dílo odsoudit. Stává se velmi často, že dílo nebude přijato lidmi z jiné doby. Ale pro oči lidí, pro které toto dílo bylo stvořeno, může toto dílo být shledáno jako vynikající.

Vzdání se předsudků je posledním faktorem. Hume zde dokládá, že jedině tehdy, kdy se zbavíme předsudků, budeme schopni vyřknout správný soud.

Vztah a soulad částí je nezbytnou součástí geniálních děl. „...*krásy ani vady nemohou být vnímány někým, jehož myšlení není dostatečně obsáhlé, aby zahrnulo všechny tyto části a vzájemně je srovnávalo za účelem vnímání soudružnosti a jednoty celku.*“²⁷ Každé umělecké dílo má určitý záměr a účel a mělo by být považováno za více či méně dokonalé, záleží ovšem na tom jak se více či méně hodí k dosažení daného účelu. Můžeme si to uvést na příkladu – řečnictví slouží k přesvědčování, dějiny nás mají poučovat, básnictví nás uspokojí díky vášním a imaginaci. Tyto účely bychom měli mít na paměti, pokud budeme posuzovat nějaké dílo. Měli bychom být schopni posoudit, jestli jsou dané prostředky dobře využity k svému účelu.

Stává se jen málokdy, že člověk se zdravým rozumem (*good sense*), který má určitou zkušenost v oblasti umění, nedokáže posoudit krásu. Také jen velmi málo narazíme na člověka, který má správný vkus a nedostává se mu zdravého rozumu.

„*Tudíž, ačkoli jsou principy vkusu všeobecné a téměř, ne-li úplně stejné u všech lidí, přesto jen málokterí jsou způsobilí vynést soud o libovolném uměleckém díle nebo ustanovit svůj vlastní cit za normu krásy.*“²⁸ Ale nesmíme zapomínat na naše vnitřní orgány, které nejsou tak dokonalé, aby dovolily obecným principům vyvolat cítění, které odpovídá těmto principům. Naše orgány mohou trpět určitou poruchou a můžou vyvolat chybné pocity. Pokud kritik nemá vyvinutou jemnost, je ovlivněn hrubějšími a

²⁶ *Tamtéž*, str. 87.

²⁷ *Tamtéž*, str. 87.

²⁸ *Tamtéž*, str. 88.

hmatatelnějšími vlastnostmi daného díla. Jemnější a ušlechtilější vlastnosti jsou nepovšimnuty. Tam, kde nemůže tento soudce uplatnit svou praxi, je jeho výrok doprovázen váháním. A také tam, kde není schopen srovnání, shledává svůj předmět obdivuhodným, zatímco jiní, kteří dokáží srovnávat, spatřují v tomto díle spíše vady. Těmito nedokonalostmi, o kterých jsme se tu bavili, trpí spousta lidí. „...: *jedině zdravý rozum spojený s jemným citem, zlepšený praxí, zdokonalený srovnáváním a očištěný od všech předsudků může dávat kritikům právo na toto vážené postavení; a jednotný výrok takových kritiků, kdekoli se vyskytují, je pravou normou vkusu a krásy.*“²⁹

Hume tedy formuluje standard jako společný verdikt soudců. Nikoli jako verdikt jednoho pravého soudce, který je zbavený předsudků, má vypěstovaný jemný cit, zlepšený díky zkušenostem, zdokonalený srovnáváním a se zdravým rozumem. Nikoli standard jako výrok jednoho soudce, ale více jednotných výroků pravých soudců.

David Hume nám vysvětlil, co všechno by měl pravý soudce mít. Vyvstává nám ovšem otázka, kde ho hledat. A jak pravého soudce odlišíme od podvodníka? Odlišíme ho od nějakého podvodníka díky nějakému znamení? Na tyto otázky je těžké odpovědět, opět se vrháme do určité nejistoty. Tyto otázky jsou spíše povahy faktu nežli citu. „*Zda je nějaká jednotlivá osoba obdařena zdravým rozumem a jemnou imaginací, zbavenou předsudků, může být často předmětem sporu a může to být podrobena obšírné diskusi a zkoumání: ale že je taková povaha hodnotná a cenná, bude přijímáno celým lidstvem.*“³⁰. Lidé v tomto případě nemohou udělat více než předložit své argumenty. Musí uznat, že někde existuje pravdivý standard, který je něčím skutečným a faktickým. Ale musíme být shovívaví k těm, kteří se neshodují s touto normou. David Hume tímto poukázal na skutečnost, že vkus všech lidí není na stejné úrovni a všeobecný cit obvykle uzná, že vkus některých lidí předčí ty ostatní.

Z výše uvedeného si pokládáme otázku, jestli se nejedná a kruhovou argumentaci. Hume stanovuje, co všechno musí pravý soudce mít, aby mohl být pravým soudcem. A standard vkusu vyplývá z jednotných výroků více pravých soudců. V dalším odstavci hovoří o neshodnosti rozpoznání pravého soudce. Tato definice nás dostává do nejasností a vracíme se na začátek. Pokud nevíme, kdo je pravým soudcem, jsme tedy schopni nalézt standard vkusu? Tato argumentace nás tedy opět přivádí na

²⁹ *Tamtéž*, str. 88.

³⁰ *Tamtéž*, str. 88.

začátek našeho hledání. Z této části je také očividné, že Hume uvádí standard vkusu jako jednotný verdikt pravých soudců, ale zároveň uvádí standard jako něco hodnotného a cenného, co bude přijímáno celým lidstvem. Měli bychom si tedy položit otázku, jakou platnost má standard jako výrok pravých soudců a zároveň jakou platnost má standard jako pravidla umění. V každém standardu nalézáme otázky, které David Hume nezodpověděl.

David Hume tvrdí, že problematika hledání standardu vkusu není tak veliká v jednotlivostech, jak je nám prezentována. Určité teorie filozofie, systémy teologie vládly v určité době, postupem času ale byly vytlačeny a převládaly názory jiné. Díky těmto revolucím je zřejmé, že změnám náhody a módy nepodléhá nic více než rozhodnutí vědy. Co se týče krás řečnictví a básnictví, tam tento případ neplatí. Správné přiřazení výrazům vášně a přirozenosti si získají svojí veřejnou chválu, kterou si podrží navěky. Nemůžeme ale říci, že je to něco neměnného.

Hledáme-li lidi s jemným vkusem ve společnosti, nemusíme hledat velmi důkladně, tvrdí David Hume. Tito lidé jsou snadno rozeznatelní díky spolehlivosti svého intelektu a nadřazenosti svých schopností. Tyto schopnosti dávají převahu živému souhlasu a zasluhují se o všeobecné rozšíření.

Hume poukazuje na skutečnost, že i přes všechny pokusy stanovit standard vkusu a usmířit nesourodé názory lidí tu zůstávají dva zdroje různosti. První spatřujeme v naladění jednotlivých lidí. Druhým zdrojem jsou potom způsoby a názory naší doby a země, které nejsou schopny vyvrátit všechny hranice krásy nebo ošklivosti, ale poslouží nám k vytvoření rozdílu ve stupních našeho souhlasu či hany. „*Obecné principy vkusu jsou v lidské přirozenosti jednotné: kde se lidé ve svých soudech různí, tam může být obvykle pozorována nějaká vada či odchylka ve schopnostech, povstávající buď z předsudku, z nedostatku praxe, nebo z nedostatku jemnosti;...*“³¹

V závěrečné části své eseje Hume hovoří o tom, že všichni lidé se přiklánějí k určitým vlastnostem.

David Hume uvádí příklady, kdy je zbytečné vzdát se vlastních citů, které jsou nám přirozené, a neměli bychom se snažit vstoupit do citů ostatních. Můžeme to zpozorovat na mladém člověku, který bude dojat milostným zobrazením, kdežto zralý člověk bude potěšen moudrou filozofií. Ve dvaceti budeme uchvázeni jedním autorem,

³¹ *Tamtéž*, str. 89.

ve čtyřiceti zase jiným. Našeho oblíbeného autora si vybíráme stejně tak, jako bychom si vybírali svého přítele. Vždy hledáme podobné založení, to, co v nás převládá nejvíce – vášně, radost, skleslost, hledáme autora nám podobného. Každá osoba se přiklání k určitým vlastnostem. Někdo se těší ze vznešenosti, jiný z jemnosti, další z přesnosti. Někdo je velmi citlivý k vadám, jiný má jiné cítění krásy a promine určité nesmyslnosti, jeden miluje ornament, druhý zase střízlivost. Soudce je špatným soudcem, pokud se omezí pouze na jeden styl psaní a díky tomu ztratí ostatní. Ale musíme si také uvědomit, že je nemožné, abychom neměli zálibu v tom, co je pro nás příjemné.

Čteme-li nějakou knihu, uvědomujeme si, že je pro nás příjemnější ta kniha, kde se vyskytují věci, názory a doba, která je nám podobná, než zvyky a obyčeje nám vzdálené kultury a doby. Pokud čteme dílo, které obsahuje odlišné zvyky od našich, nemůžeme říci, že je toto dílo ošklivé nebo že autor udělal chybu, ale je to z důvodu toho, že nás toto dílo natolik citově nedojalo. Hume poukazuje na rozdílnost národů v chápání humorných situací. Každý národ má jiný humor, ne každý je potěšen anglickým humorem a ne zas každý Angličan pochopí francouzskou komedii. Běžný divák se nikdy nemůže úplně vzdát svých citů a myšlenek, a proto si nikdy nevychutná obrazy, které jsou mu cizí.

Tyto výše zmíněné poznatky do určité míry komplikují již nalezený standard jako jednotné výroky pravých soudců. Hume nejprve uvádí, že soudce by se měl odpoutat od „své individuality“ a měl by být „nezávislým“, ale v této pasáži uvádí, že je zbytečné odpoutat se od svých přirozených citů. Hume argumentuje, že lidé inklinují k takovým věcem, které mají podobnou povahu, která v nás převládá.

Jak již bylo uvedeno, Hume tedy vycházel k problému „standardu vkusu“ ze skutečnosti o různosti v souzení. Jeho předpoklady ke hledání standardu pramení také z povšimnutí, že některá díla jsou uznávána po staletí a jiná zatracena. David Hume ale vycházel hlavně z nutnosti hledání. Tato nutnost hledání platných hodnot je hlavním východiskem k problému standardu vkusu. Různost souzení podrobněji rozebírá v druhé kapitole. Různost vkusu je od značné míry ovlivněna záměnou významů. Předpokladem menší různosti je dohoda lidí o používání významů. Tato různost se promítá i do další kapitoly, kde nám Hume podává pět charakteristik, které jsou nutné k správnému souzení. (Jemný cit, praxe, schopnost srovnávání, zdravý rozum a očištění se od předsudků) Pokud tedy máme určitou vadu nebo nedostatek těchto charakteristik, náš soud nebude správný. David Hume nalézá standard vkusu v jednotných výrociích pravých soudců, kteří v sobě zahrnují těchto pět charakteristik. Ale posléze, říká, že je

velmi těžké takového soudce najít. Tato argumentace se nám může jevit opět jako kruhová. Hume tedy stanovil standard, ale pokud si položíme otázku, jak poznat pravého soudce, nedokáže nám na ni odpovědět. Dostáváme se tedy zpět na začátek. David Hume k tomu dodává, že obecné principy vkusu jsou v lidské přirozenosti společné. Když se lidé ve svých soudech rozcházejí, předpokládá se u nich nějaká vada nebo odchylka, která je způsobena malou praxí, nedostatkem jemnosti, vadou v orgánech, nezkušeností ve srovnávání a předsudky. Z toho tedy vyplývá, že všichni lidé mají určitý společný základ, a různost je způsobena jednou z vad, ale Hume nám neposkytl žádné poznatky k tomu, jak poznáme, kdo má svých pět charakteristik v takové míře, aby mohl pravdivě soudit. Hume poskytl standard vkusu, který do jisté míry odůvodňuje, proč se lidé různí v souzení, ale na druhou stranu je tento standard nepoužitelný, pokud nemáme stanoveny parametry, podle čeho posuzovat pravého soudce. David Hume dále uvedl, že věci hodnotné a cenné budou přijímány celým lidstvem. Tato definice se jeví jako další standard. V samém závěru tedy uvažujeme nad dvěma standardy. Standard jako pravidla umění - abychom ho mohli považovat za platný, musíme předpokládat znalost všech děl, abychom mohli posuzovat. Přičemž standard jako výrok soudců se nám nejeví až tak platný, a to z důvodu, že nevíme, jak pravého soudce poznáme. Hume nám tedy poskytnul standardy dva, ale každý standard si žádá otázky, na které v eseji nenalzáme odpovědi.

V následující kapitole se budeme zabývat pohledem Jamese Shelleyho a Jefferyho Wieanda na toto dvojité pojetí standardu vkusu.

IV. SOUČASNÁ RECEPCE ESEJE „O NORMĚ VKUSU“

Jak již bylo řečeno, v devatenáctém století zájem o díla Davida Humea nebyl tak vysoký jako ve dvacátém století. Ve dvacátém století je jeho esej „O normě vkusu“ často diskutovanou esejí. Touto tematikou se zabývali filozofové, jako jsou James Shelley, Jeffrey Wieand, George Dickie a další. V našem zkoumání se zaměříme zejména na texty Jamese Shelleyho a Jeffreyho Wieanda.

Tato kapitola nám pomůže objasnit Humeův dvojitý standard vkusu. Budeme vycházet z textů Jamese Shelleyho „*Hume's Double Standard of Taste*“; „*Rule and Verdikt*“ a Jeffreyho Wieanda „*Hume's True Judges*“.

1. Humeův dvojitý standard vkusu

Na úvod bych chtěla podotknout, že v určitých případech budu používat anglické výrazy pro zachování významu.

V této kapitole si objasníme stanoviska, k jakým dospěli James Shelley a Jeffrey Wieand. Oba autoři chápali esej Davida Humea odlišně.

James Shelley ve svém díle Humeův dvojitý standard vkusu („*Hume's Double Standard of Taste*“) poukazuje na fakt, že David Hume ve svém díle čtenářům neposkytuje standard jeden, ale dva. Shelley uvádí, že v první části eseje „O normě vkusu“ nám David Hume nabízí charakterizaci standardu. Říká, že je pro nás přirozené hledat *Standard vkusu*; pravidlo, kterým se různé názory lidí dají považovat za přijatelné, rovnocenné; alespoň povolené rozhodnutí utvrzující jeden názor a zavrhuující jiný. James Shelley upozorňuje na skutečnost, že tento odstavec je Humeovou nejdůležitější ale nejméně porozuměnou částí. Shelley tvrdí, že v této části se Hume pokouší charakterizovat svůj standard vkusu a podotýká, že Humeovo vysvětlení je v kontextu nesrozumitelné a nejasné. Podle Humea je tedy standard nějaké pravidlo nebo alespoň rozhodnutí. James Shelley poukazuje na Humeovy pochybnosti při definování standardu jako pravidla. Pokud je David Hume na pochybách, proč tedy nestanovil standard vkusu jako rozhodnutí? James Shelley si k tomuto problému klade určité otázky: za předpokladu, že standard je ve skutečnosti pravidlo, jak by potom mohl být tento standard rozhodnutím? David Hume hovoří jak o pravidlech, tak o rozhodnutích. Hovoří o něčem, co nazývá „rules of art“ (pravidla umění) a „joint verdict of true judges“ (společný verdikt pravých soudců). Shelley se ptá, jestliže je tomu tak, proč tedy máme nejprve hovořit o pravidle a rozhodnutí a až poté o souboru pravidel

(„set of rules“) a nejspíš také o souboru verdiktů („set of verdicts“)? Dále si také klade otázku, jaký má vlastně smysl Humeův kontrast mezi „[reconciling] various statements“ (smíření rozlišných názorů) a „confirming one sentiment and condemning another“ (utvrzování jednoho názoru a zavrhování jiného)?

Shelley podotýká, že nejsme schopni si odpovědět na otázky týkající se Humeova standardu vkusu, tudíž nevíme, co je to Humeův standard vkusu. Vše, co bylo doposud o Davidu Humeovi napsáno, neobsahovalo žádnou polemiku či vysvětlení k výše uvedenému odstavci. Shelley zmiňuje pouze Jeffreyho Wieanda, který ve svém článku „*Hume's Two standards of Taste*“ poukázal na nejasnost eseje.

Shelley říká, že i když budeme ignorovat Humeovu definici standardu vkusu, nemůžeme přehlédnout problém dvojího standardu vkusu. Tento problém vyvstává v momentě, kdy Hume považuje standard jako něco, co nazývá „rules of composition“, „law of criticism“ a „rules of art“ a tento standard definuje jako „general observations“, obecné pozorování týkající se toho, co se vesměs líbí ve všech zemích a všem věkovým skupinám. Později David Hume tvrdí, že pravý standard vkusu a krásy se skládá ze skloubeného verdiktu „pravých soudců“. U pravého soudce musíme objevit pět charakteristik: vlastní delikátnost vkusu, praxi, schopnost porovnávat, nezaumatost a silný cit. Shelley poukazuje na to, že kdo bude číst esej Davida Humea „*Standard of Taste*“, bude se potýkat s problémem, jak tyto dva standardy sloučit, a nebo se čtenář utvrdí v jednom standardu a druhý zavrhne.

Ti, kteří interpretovali myšlenky Davida Humea o standardu vkusu, důrazně nepoukazovali na dvojitý standard vkusu. Jeffrey Wieand je přesvědčen, že standard vkusu nemůže být obsažen ve verdiktu pravých soudců. A to z důvodu toho, že i tito praví soudci se mohou mýlit. Z toho tedy vyplývá, že existuje nezávislý standard vkusu a tím jsou pravidla umění. Hume se domnívá, že tato pravidla jsou standard, také si myslí, že verdikty pravých soudců jsou vodítka k tomu, co pravidla jsou, a tudíž fungují jako praktický standard vkusu.

Důvody, proč Wieand odmítl definici standardu vkusu, se pokusíme nyní vyložit. Wieand je toho názoru, že když David Hume hovoří o „pravidlech“ a „rozhodnutích“, poukazuje podle pořadí na to, co později nazývá „pravidla umění“ a „skloubený verdikt pravých soudců“. James Shelley v tomto bodě dává za pravdu Wieandovi, ale říká, že je nutné, aby objasnil, proč se David Hume přesouvá od jednoho k druhému. Jeffrey Wieand tvrdí, že Humeův pohled na „pravidla umění“ je podstatou standardu, ale výroky pravých soudců do standardu nespádají. Jeffrey Wieand nám

dostatečně nepomohl objasnit definici standardu vkusu u Davida Humea. Pro Wieanda je velmi důležitá pasáž, kdy nám David Hume naznačuje, že i praví soudci se mohou mýlit. (Jeffrey Wieand se domnívá, že alespoň ve dvou případech v eseji Davida Humea nalezneme možnost, že se praví soudci mohou splést.) Musíme připustit, pokud se kterýkoliv pravý soudce může splést v určitém případě, je možné, že všichni se v konkrétním případě mohou mýlit, a tudíž „skloubený verdikt“ nemůže být přeci standardem.

Jeffrey Wieand tedy hovoří o pochybnosti při vyřčení verdiktu pravých soudců. Pokud je možné, že se praví soudci mýlí, nemáme jistotu ve standardu.

Pokud budeme brát Davida Humea za slovo, jak uvádí James Shelley, když ve své eseji píše o skloubeném verdiktu pravých soudců, což je standard vkusu a krásy, jsme toho názoru, že David Hume věřil pravým soudcům, že se nemohou splést.

Měli bychom se zamyslet nad tím, proč David Hume vlastně vyžadoval společný verdikt pravých soudců, kteří se nikdy nemýlí. K tomu Jeffrey Wieand uvádí, že požadavky na společný verdikt nám naznačují, že si praví soudci mohou v určitých případech odporovat. To vede k tomu, že něco je považováno za dobré a něco za špatné. James Shelley říká, že první část výroku je správná (praví soudci si mohou odporovat). Potíž nastává s druhou částí výroku. Opět nám vyvstává otázka, zda pro Davida Humea nesouhlasy, které se týkají vkusu a krásy, opravdu znamenají, že něco je špatně anebo naopak dobře. David Hume se této problematice věnoval na více stránkách své eseje.

Shelley dále pokládá otázku, jak poznáme, zdali jakýkoliv daný rozdíl je „nevinný“ nebo „vadný“? James Shelley se nám to pokouší objasnit na příkladu: Předpokládejme, že „A“ a „B“ jsou zapojeni do sporu nad určitým uměleckým dílem. Dejme tomu, že praví soudci zastávají názor „Ačkového“ souhlasu. To ale neznamená, že „B“ je chybné. Může se totiž stát, že tento spor nemusí jednoznačně znamenat, že „A“ je lepší než „B“, a nebo naopak. Může to být jeden z případů, kde rozdíly vkusu jsou „nevinné“. Pokud budeme ale předpokládat, že „A“ si získá jednoho, druhého, třetího, čtvrtého... pravého soudce, pro „B“ bude nesnadné udržet názor, že různost je „nevinná“. Nemůžeme tedy říci, že David Hume vyžaduje správné výroky.

V pasáži, kde David Hume líčí příběh z Dona Quijota, objevují se známí Sancha Panzy, kteří chutnají víno a snaží se přijít na správnou chuť vína. Jeden tvrdí, že cítí jemnou chuť kůže, ale druhý cítí něco jiného, cítí chuť železa. Wieand k tomu dodal, že ačkoliv známí Sancha Panzy měli jemný vkus, oba neuspěli. První neuspěl v chuti železa a druhý v chuti kůže. Tento příběh dovedl Jeffreyho Wieanda k názoru, že David

Hume rozlišuje mezi tím, zda mít pět nezbytných vlastností pohromadě a mezi použitím těchto vlastností. To vede k tomu, že se v jakékoliv situaci pravý soudce může zmýlit v použití jedné nebo více vlastností, a tímto tedy poskytuje špatný verdikt. V tomto případě James Shelley souhlasí s Wieandem. Říká, že Wieand správně poukazuje na rozdílnosti ve výrocích v podání Sanchových známých. James Shelley také nabádá k tomu, abychom porovnávali podobenství v Donu Quijotovi s převyprávěním, které najdeme v eseji Davida Humea. Zde nalézáme, že Hume záměrně mění přirovnání. Jeho cílem je zdůraznit nesrovnalosti ve výrocích, které nám podávají známí Sancha Panzy. V příběhu Dona Quijota se dozvídáme, že známý Sancha Panzy, který jako první ochutnal víno, poznamenal, že víno má chuť železa, zatímco druhý rozpoznal v chuti vína silnou chuť kůže. David Hume ale ve své eseji píše, že jeden ze známých Sancha Panzy prohlásil, že víno je dobré, jen kdyby nebylo malé chuti železa. Druhý, který chutnal víno, nám podává pouze svůj názor o chuti vína, ale s výhradou chuti železa. Můžeme tedy říci, že v příběhu Miguela de Cervantese známí Sancha Panzy si povšimli cizí látky ve víně, ale v eseji Davida Humea čteme, že známí Sancha Panzy říkají, že víno by bylo dobré, kdyby nebylo přítomno jedné z těchto dvou cizích chutí. Shelley ale nechápe, proč Wieand říká, že známí Sancha Panzy neuspěli v použití jejich jemností vkusu. Musíme přiznat, že známí, kteří vynesli výroky nad vínem, nám neukázali přesnou jemnost vkusu v konkrétním případě, jelikož každému z nich něco uniklo anebo chybovali ve vnímání celkového složení. Wieand se domnívá, že oba měli jemnost vkusu „mimo provoz“, za jiných okolností by byli schopni nalézt obě chuti – jak železo, tak kůži. Musíme si položit otázku, jaký máme vůbec důvod se to domnívat? Přece David Hume nikdy neřekl, že známí mají jemnost vkusu. Z toho tedy vyplývá, že tato Wieandova domněnka není podložená.

Opět se dostáváme k bodu, kdy David Hume zastává názor, že praví soudci se nemohou mýlit. Wieand na toto konto říká: „*If we think of true judges as real people having certain qualities (the five characteristics) we must admit that they may fail to judge correctly.*“³² (Jestliže přemýšlíme o soucích jako o pravých lidech majících určité kvality (pět vlastností), musíme připustit, že mohou chybovat ve správném vyjádření.)

Shelley usuzuje, že Wieand nám neposkytuje tak pádné důvody, abychom se zřekli Humeovy definice.

³² Jeffrey Wieand, Hume's Two Standard of Taste, *The Philosophical Quarterly* 34, 1983, str. 140.

V další části se James Shelley pokouší připravit úvahu o eseji Davida Humea, ve které jeho definice bude mít smysl. Můžeme říci, jak už samotný název eseje naznačuje, že David Hume hledá standard vkusu, tedy nějakou normu, která by byla přijatelná všemi lidmi. Shelley se zamýšlí nad otázkou, jak nám David Hume může zajistit, že s touto normou budou všichni souhlasit? David Hume nejprve hledá něco, co má univerzální platnost a poté si tato platnost žádá standard. Hume tuto strategii používá dvakrát. Nejprve v diskuzi nad pravidly umění a podruhé v diskuzi o pravém soudci.

I když nemáme všechna díla schválena a nemáme určenou normu, pomocí které jsme schopni určit, která díla si zaslouhují naše schválení, David Hume poukazuje na skutečnost, že se všichni shodneme na schválení určitých děl. Jako příklad nám uvádí díla Homéra, Vergilia, Cicera a dalších. Hume mluví o takových dílech, jako jsou modely stanovené jednotným souhlasem a zkušeností národů a věků. Z tohoto případu David Hume odvozuje svůj první standard vkusu. Vychází z předpokladu, že jestliže schválíme určité dílo, musí být pro to určité vysvětlení: dílo v sobě musí obsahovat vlastnosti, které zapříčiňují naše odsouhlasení. Pokud bychom pomocí pozorování tyto vlastnosti izolovali, náš „vzor“, ve kterém jsou vlastnosti „prezentovány samostatně a ve vysokém stupni“, bude mít za výsledek soubor (sadu) obecného pozorování vztahující se k tomu, co bylo všeobecně shledáno k potěšení ve všech zemích a ve všech věkových kategoriích. Odkazuje na toto pozorování jako na „pravidla umění“ a poté z toho ustanovil standard, podle kterého můžeme určit, že nějaké dílo je hodno našeho schválení a jiné nikoliv. My ale potřebujeme určit, zda a popřípadě jaký stupeň vlastností díla předepsaná pravidly obsahují.

I když nemáme všechna díla schválena a ani standard nemáme schválený, Hume upozorňuje, že určité kvality nebo charakteristiky nalezneme v soudci. Z tohoto předpokladu David Hume odvozuje druhý standard vkusu. Pravý soudce (kritik) musí v sobě zahrnout jemnost vkusu, cit, nezaujatost, praxi a schopnost srovnávat. Těchto pět vlastností podle Davida Humea odlišují pravého soudce, který se nikdy nemýlí, od ostatních lidí. Musíme mít na paměti, že verdikt těchto pravých soudců není vždy považován za standard, jelikož v některých případech rozdíly ve vkusu jsou „nevinné“ a „nevyhnutelné“. Pokud se ale verdikty shodují, představuje jejich verdikt standard, který musíme všichni uznat.

Shelley pak uvádí otázku, co budeme dělat v případě, když se tyto dva standardy dostanou do konfliktu. Naskýtá se nám více otázek: Který standard bude mít přednost? Budeme snad potřebovat nějakou meta-normu pro řešení těchto konfliktů? David Hume

říká, že si máme být vědomi potenciálních problémů, ale že se nemůže stát, že by se dostaly do konfliktu. Podle Humeova tvrzení tedy můžeme říci, že správně formulované pravidlo umění není nikdy v rozporu s verdiktem pravých soudců.

Shelley poukazuje na skutečnost, co vlastně chtěl Hume dvěma standardy získat. Víme, že Humeova strategie je stejná: nejprve hledá něco, co má univerzální schválení a co předpokládá standard a z tohoto odvozuje svůj druhý standard. Nemůžeme si nepovšimnout, že Humeova pozornost se soustředí na sadu vlastností, které nám pomohou zjistit, zda si nějaké dílo zaslouhuje naši chválu. V první části je úlohou umění specifikovat vlastnosti, podle kterých jsme schopni určit, jestli nějaký objekt zaslouhuje naši chválu jako umělecké dílo. V druhé části (druhý standard) pět charakteristických vlastností určuje, zda je nějaká osoba hodna našeho chválení jako pravého soudce. V prvním standardu se Hume snaží poskytnout normu pro posuzování uměleckých děl, v druhém standardu nám dává normu pro posuzování pravých soudců (kritiků). Shelley upozorňuje, že tyto dva standardy jsou krokem zpět. Jak může existovat standard na posuzování soudců, kteří nám poskytují standard na posuzování umění, když standard na posuzování umění již existuje (1. standard)? Odpovědi na tyto otázky nalezneme v Humeově pasáži: „*Ale kde se takoví kritici dají nalézt? Podle jakých znamení se dají poznat? Jak je odlišit od podvodníků?*“³³ Tyto otázky nás ale opět vrhají do určité nejistoty.

James Shelley poukazuje na skutečnost, že Humeova diskuze o svých dvou standardech má obecnou podobnost. Oba standardy se zaměřují na vlastnosti, které buď umělecké dílo, nebo soudce musí mít.

Pokud se vrátíme k Jeffreyemu Wieandovi, říká, že Hume ve své eseji naznačuje, že pravidlo má určité pravomoce, ale rozhodnutí tyto pravomoce mít nemusí. Rozhodnutí může potvrdit nebo vyvrátit určitý argument.

Měli bychom se opět vrátit k podobnosti z Dona Quijota, tato pasáž se strategicky nachází v průsečíku mezi jeho dvěma standardy. V tomto příběhu vidíme, jak nikdo nesouhlasí s výroky, které poskytli známí Sancha Panzy. Když se sud vyprázdnil, na dně se našel klíč s koženým řemínkem. David Hume se při tomto

³³ Ondřej Dadejčík, O normě vkusu, *Aluze III. (revue pro literaturu, filozofii a jiné)*, Olomouc: Katedra bohemistiky FF UP, 2002, Str. 88.

podobnosti vyjádřil, že zhotovit pravidla z kritického sporu „je jako najít klíč s koženým řemínkem“³⁴.

Shelley se ke konci zamýšlí nad otázkou: kdyby neexistovala žádná pravidla, tak bychom nemohli snadno umlčet špatné soudce?

Proč je společný verdikt pravých soudců méně přesvědčivý než pravidla umění? K tomuto tématu v eseji Davida Humea nenajdeme žádné odpovědi. Shelley ale věří, že na tyto otázky můžeme odpovědět. Ale zároveň říká, že tyto otázky plodí další otázky. Jako například, kolik pravých soudců je nutných pro uznání společného verdiktu?

Shelley v úplném závěru shrnuje, že Hume klade velký důraz na jeho druhý standard - verdikt pravých soudců. Jeho první standard - pravidla umění - má ale podle Shelleyho větší váhu. Považuje ho za silnější. První standard je lépe schopen vypořádat se s mnoha spory. Kdežto druhý standard je méně schopný se s případnými spory vypořádat.

Jeffrey Wieand se vrací k práci Jamese Shelleyho „*Hume's Double Standard of Taste*“, kde poukazuje na jeho zkoumání Humeových standardů. Wieand tvrdí, že Hume se domníval, že standard vkusu se skládá z toho, co nazval „pravidla umění“ a společný verdikt pravých soudců neustanovuje jako standard, ale jako vodítko, jak dojít k tomu, co skutečně pravidla jsou. Jeffrey Wieand se domnívá, že Hume pochopil, že se praví soudci mohou mýlit, a proto nemůže být jejich společný verdikt chápán jako standard.

Shelley ve svém díle „*Hume's Double Standard of Taste*“ tvrdí, že Hume je toho názoru, že se praví soudci nemohou splést. Podle jeho názoru jsou pravidla umění prvním standardem, a to z toho důvodu, že pravidla mají obecnou působnost a mohou urovnat mnoho sporů. Společný verdikt pravých soudců je tedy standardem druhým.

Wieand argumentuje, že v díle Jamese Shelleyho najdeme spoustu nesrovnalostí. Můžeme to zpozorovat v několika případech. Sporné je pro nás, proč Shelley uvádí, že Hume kladl větší důvěru do společného verdiktu pravých soudců. Chtěl tímto snad říci, že Hume nemá důvěru v pravidlech umění? Shelley tvrdí, že Hume má větší důvěru ve verdiktech, protože stanovil pět charakteristik, které jsou nutné pro správné souzení. Wieand zde podotýká, že ale nemáme žádnou souvislost

³⁴ James R. Shelley, *Hume's Double Standard of Taste*, *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, Vol. 52, No. 4, (Fall 1994), str. 442.

mezi těmito pěti charakteristikami a Humeovou důvěrou. V tomto případě by tedy Hume měl říci, že vzhledem ke konfliktu mezi pravidly a společným verdiktem soudců, má větší důvěru ve společném verdiktu, a tím pádem je společný verdikt správný. Ale o tomto nenacházíme ani zmínku v Humeově eseji. Ve skutečnosti Hume nikdy neřekl, že má větší důvěru ve výrocih pravých soudců.

Jeffrey Wieand tvrdí, že Hume si myslel, že standard je založený na pravidlech umění. A společný verdikt pravých soudců není druhým standardem. Hume se, podle Wieanda, domníval, že společné výroky pravých soudců nám pomáhají identifikovat standard.

Abychom pochopili Humeův názor, k tomu nám dopomůže příklad, který Wieand uvádí. Představme si vážně nemocného pacienta, který trpí záhadnými obtížemi. Pacient tedy zjevně trpí určitou chorobou, ale není jasné, o jakou chorobu se jedná. Porota předních odborníků je shromážděna kolem pacienta a dohaduje se, o jakou chorobu jde. Po mnoha vyhodnoceníh se porota dohodla, že pacient trpí takříkajíc mousefeathers. Wieand uvádí, že se porota pravděpodobně zmýlila, ale není vyloučeno, či opravdu pacient trpí onou mousefeathers či nikoli. Wieand podotýká, že bez ohledu na to, zdali jsou lidé dobří či praví, se mohou vždy zmýlit. „*Ale pacient buď má, nebo nemá mousefeathers a v tom leží pravidlo.*“³⁵ Pokud nevíme, co si pravidlo žádá nebo není pravidlo zformulované, budeme se muset spoléhat na tento verdikt. Jinými slovy můžeme říci, že to, co potřebujeme k diagnóze našich pacientů, je pravidlo nebo nejméně rozhodnutí našich odborníků.

Wieand se vrací k Shelleymu a říká, že by si měl uvědomit, že Humeova snaha vysvětlit standard vkusu bude jednoduše neinformativní, pokud budeme vycházet ze standardu jako výroku pravých soudců, kteří se nemohou mýlit. Z toho vyplývá, že tato teorie by byla prázdná. Tato myšlenka, že praví soudci se nemohou nikdy mýlit, přivádí Shelleyho do logické bezradnosti.

Shelley si pokládá otázku: Jestliže každý soudce je správný, proč verdikt musí být společný? Vede to k tomu, že verdikt jednoho soudce by nebyl dostatečný? K těmto otázkám Shelley uvádí, že praví soudci mohou být předmětem upřímných rozdílu, například soudci se mohou lišit v charakteru věku, životního prostředí atd.

³⁵ Jeffrey Wieand, Hume's True Judges, *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, Vol. 53, No. 3, (Summer 1995), str. 318.

Wieand zakončuje svůj text tvrzením, že Humeovi soudci jsou skuteční lidé, a proto se mohou zmýlit. „*Ale praví soudci nikdy nebyli určeni pro ustanovení normy vkusu v teoretickém smyslu. Teorie je ponechána na pravidlech umění.*“³⁶

Shelley nezpochybňuje toto tvrzení, že Hume někdy hovoří o pravých soudcích jako o skutečných lidech. Říká, že Hume někdy mluví, jako by byli praví soudci skuteční lidé. Zároveň prohlašuje, že jejich společný verdikt je pravým standardem. Z toho nám vyplývá otázka, jak vysvětlíme tento zjevný rozpor? Shelley navrhuje, že bychom měli akceptovat Humea jako skutečnou osobu, která může být občas nedůsledná.

Wieandovi názory se velmi odlišují od názorů Jamese Shelley. Dostáváme se opět k otázce, jaký standard má platnost? A vracíme se na začátek našeho hledání.

Na závěr této práce bychom si měli zrekapitulovat pohledy na Humeovy standardy vkusu. Jak jsme již zmínili, James Shelley obhajuje oba Humeovy standardy vkusu. První standard jako pravidla umění a druhý standard jako společný verdikt soudců. Jeffrey Wieand v eseji „O normě vkusu“ nachází standard pouze jeden. Standard jako pravidla umění. Standard jako společný verdikt soudců zavrhuje z důvodu, že se všichni lidé mohou mýlit.

³⁶ Jeffrey Wieand, Hume's True Judges, *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, Vol. 53, No. 3, (Summer 1995), str. 319.

V. ZÁVĚR

Humeovým záměrem bylo nalézt standard vkusu. Jeho hledání standardu vkusu vycházelo z pozorování velké různosti souzení ve věcech vkusu. Lidé buď určitý názor přijali, nebo zavrhli. Hume se k těmto lidským postojům snažil najít vysvětlení. Nakonec dospěl k závěru, že obecné principy vkusu jsou v lidské přirozenosti stejné a lidé se různí z důvodu nedostatku praxe, z nedostatku jemnosti, z množství předsudků, nedostatečného srovnávání, anebo z důvodu nějaké vady či odchylky lidských orgánů. Hume nám ve svém díle předložil standardy dva. První jako pravidla umění a druhý jako jednotné výroky pravých soudců. Pokud se ale budeme ptát, jak poznáme pravého soudce, dostáváme se opět na začátek hledání. Hume sice stanovil, za jakých podmínek je soudce soudcem, ale nepředložil nám žádná stanoviska, koho můžeme za soudce považovat.

Humeova esej „O normě vkusu“ je často diskutovanou esejí. V této práci jsme si přiblížili pohledy Jamese Shelleyho a Jeffreyho Wieanda na Humeovy dva standardy. Jejich pochopení eseje je odlišné, Wieand pokládá za standard vkusu pravidla umění a výroky pravých soudců nám poslouží k nalezení tohoto standardu. Shelley není tak striktní ve své argumentaci a snaží se pochopit oba standardy.

Z těchto názorů vyplývá, že Humeova esej je nejednoznačná. Shelleyho názory se v určitém místě prolínají s Wieandovými, ale v konečném důsledku se rozcházejí. Jeffrey Wieand zavrhuje standard jako společný verdikt pravých soudců. A to z toho důvodu, že Hume, podle Wieanda, přirovnává pravé soudce ke skutečným lidem, a skuteční lidé se mohou mýlit. Tedy ani výroky pravých soudců nemusejí být pravdivými. Pro Wieanda jsou praví soudci vodítkem ke standardu vkusu jako pravidla umění.

Pohled Jamese Shelleyho je odlišný od pohledu Jeffreyho Wieanda. Shelley se snaží pochopit oba standardy, aniž by zavrhl jakýkoliv z nich. V závěru dochází k názoru, že Humea bychom měli chápat jako skutečnou osobu, která nemusí být vždy důsledná.

Z těchto názorů Jamese Shelleyho a Jeffreyho Wieanda je očividné, že esej Davida Humea nám neposkytla jednotný názor na problematiku standardu vkusu. Jejich pohled na standard vkusu je natolik rozdílný, že se opět dostáváme na začátek a pokoušíme najít pravý standard vkusu. To nás přivádí k často používanému výroku, že nalézt standard vkusu je opravdu nelehký.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- Dadejík, O.:** David Hume a problém vzniku moderní estetiky, *Aluze III. (revue pro literaturu, filozofii a jiné)*, Olomouc: Katedra bohemistiky FF UP, 2002.
- Dadejík, O.:** O normě vkusu, *Aluze III. (revue pro literaturu, filozofii a jiné)*, Olomouc: Katedra bohemistiky FF UP, 2002.
- Hlobil, T.:** *Jazyk, poezie a teorie nápodoby: (příspěvek k dějinám britské a německé estetiky 18. století)*, Olomouc: Univerzita Palackého, 2001.
- Hume, D.:** *Essays, moral, political, and literary*, Liberty Fund, 1984.
- Kant, I.:** *Prolegomena ke každé příští metafyzice, jež se bude moci stát vědou*, přel. Jaroslav Kohout a Jiří Navrátil, Praha: Svoboda – Libertas, 1992.
- McGreale, I. P.:** *Velké postavy západního myšlení: slovník myslitelů*, Praha: Prostor, 1999.
- Princ, M. z Albany:** *Skotsko – zapomenutá monarchie*, Praha: Volvox Globator, 2000.
- Radcliffe, E. S.:** *Hume*, Bratislava: Vydavateľstvo PT, 2005.
- Shelley, J. R.:** Hume's Double Standard of Taste, *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, Vol. 52, No. 4, (Fall 1994).
- Shelley, J. R.:** Rule and Verdikt, *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, Vol. 53, No. 3, (Summer 1995).
- Schnierer, M.:** *Přehled dějin estetiky*, České Budějovice: Jihočeská univerzita, 1997.
- Sobotka, M.; Znoj, M; Moural, J.:** *Dějiny novověké filosofie od Descarta po Hegela*, Praha: Filosofia 1994.
- Volek, J.:** *Kapitoly z dějin estetiky I.*, Praha: Panton 1985.
- Wieand, J.:** Hume's True Judges, *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, Vol. 53, No. 3, (Summer 1995).
- Wieand, J.:** Hume's Two Standard of Taste, *The Philosophical Quarterly* 34, 1983.
- Wormaldová, J. E.:** *Dějiny Skotska*, přel. Eva Macourková a Čeněk Sovák, Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny 2007.